

BAŞKASI VE ŞİDDET

EDİTÖR

İŐİL BAYAR BRAVO - HAMDİ BRAVO

FOL FİLOZOFLARIN GÖZÜNDEN

- BAŞKASI VE ŞİDDET *Editör: Işıl Bayar Bravo - Hamdi Bravo*
- EMEK VE MÜLKİYET *Editör: Işıl Bayar Bravo - Hamdi Bravo*
- HAKİKAT SONRASI –GÜÇ OYUNU OLARAK BİLGİ– *Steven Fuller*

IŞIL BAYAR BRAVO

Ankara doğumlu. Lisans ve lisansüstü eğitimini Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde tamamladı. Lisansüstü eğitimi sırasında Viyana Çevresi'nin bilimsellik ölçütünü incelediği yüksek lisans tezini ve Hegel, Marx ve Fukuyama'nın tarih felsefelerini incelediği doktora tezini yazdı. Hâlen Ankara Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmakta ve çalışmalarını epistemoloji, ontoloji ve dil felsefesi alanlarında sürdürmektedir.

Başlıca eserleri: *Tarihin Sonu Fikri ve Küreselleşme: Fukuyama'nın Hegel ve Marx Yorumu'nun Değerlendirilmesi* (2015); *Çağdaş Fransız Felsefesi* (Ed. Hamdi Bravo, Banu Alan Sümer ile, 2019).

HAMDİ BRAVO

İstanbul doğumlu. Lisans ve lisansüstü eğitimini Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde tamamladı. Lisansüstü eğitimi sırasında Collingwood'un tarih anlayışını incelediği yüksek lisans tezini ve Hegel ile Nietzsche'nin siyaset felsefelerini incelediği doktora tezini yazdı. Hâlen Ankara Üniversitesi Felsefe Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmakta ve çalışmalarını etik ve toplum felsefesi alanlarında sürdürmektedir.

Başlıca eserleri: *İnsanlığa Övgü* (2014); *Hegel ve Nietzsche'de Birey Toplum ve Devlet İlişkileri* (2015); *Çağdaş Fransız Felsefesi* (Ed. Işıl Bayar Bravo, Banu Alan Sümer ile, 2019); *Vicdanın Sessizliği* (2020); Martin Cohen, *Platon'dan Mao'ya Siyaset Felsefesi* (2020); John Locke, *Anlama Yetisinin Yönetimi Üzerine* (2021); Samuel Alexander, *John Locke Kimdir?* (2021)

MEHMET CAFER ŞAKAR

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Felsefe Bölümü öğretim üyesidir. Yayınları arasında siyaset felsefesi, hukuk felsefesi ve etik alanlarında yazdığı makaleler bulunmaktadır.

ÖZLEM DERİN

İstanbul Gelişim Üniversitesinde doktor öğretim üyesi; uzmanlık alanları arasında 20. yy felsefesi ve sanat felsefesi bulunmaktadır. Yayınları arasında beden, performans sanatları, mitoloji, şiddet ve ötekilik konularına eğilen makaleleri bulunmaktadır.

BERRAK COŞKUN

Arel Üniversitesinde doktor öğretim görevlisidir. Siyaset felsefesi, etik, uygulamalı etik, insan hakları, çağdaş felsefe, varoluşçu felsefe, felsefe ve edebiyat ilişkileri başlıca çalışma alanlarıdır. Yayınları arasında *Hannah Arendt’te “Radikal Kötülük” Problemi* (2013) bulunmaktadır.

NURHAYAT ÇALIŞKAN AKÇETİN

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinde Doçent Dr. olarak görev yapmaktadır. Etik, Siyaset Felsefesi, Türk İslam Felsefesi alanlarında çalışmaları bulunmaktadır.

SENGÜN MELTEM ACAR KESKİN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Felsefe Bölümünde öğretim üyesidir. Yayınları arasında çağdaş kıta felsefesi ve çağdaş Fransız felsefesi ile ilgili yazdığı makaleler bulunmaktadır.

BANU ALAN SÜMER

Izmir Demokrasi Üniversitesi Felsefe Bölümü öğretim üyesidir. Etik, çağdaş felsefe, dil felsefesi ve sanat felsefesi üzerine çalışmaları vardır. Yayınları arasında *Jacques Derrida ve Sorumluluk Etiği* (2020) ve *Çağdaş Fransız Felsefesi* (Işıl Bayar Bravo ve Hamdi Bravo ile, 2019) bulunmaktadır.

ERDEM BAYKAL

Bitlis Eren Üniversitesi Dr. Öğretim Üyesi. Çalışma alanı Alman İdealizmi ve Çağdaş Fransız Felsefesidir. Bu alanlarda çeşitli dergilerde makaleleri bulunmaktadır. Bunun dışında İngilizce ve Fransızcadan makale çevirileri vardır.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	
IŞIL BAYAR BRAVO - HAMDİ BRAVO	11
I	
CARL SCHMITT: ONTOLOJİK DÜŞMAN VE DEVLETİN ŞİDDET TEKELİ	23
M. CAFER ŞAKAR	
2	
WALTER BENJAMİN: YASA ŞİDDETİNDEN MESİYANİK ŞİDDETE; BAŞKALIK VE BARBARLIK	55
ÖZLEM DERİN	
3	
HANNAH ARENDT: ŞİDDET VE İKTİDAR İLİŞKİSİNİN YENİDEN DEĞERLENDİRİLMESİ	81
BERRAK COŞKUN	
4	
EMMANUEL LEVINAS: BAŞKA(SI) KAVRAMINDA ŞİDDETİN İMKÂNI SORUNU	106
NURHAYAT ÇALIŞKAN AKÇETİN	
5	
PAUL RICOEUR: BAŞKASI VE YAPABİLİRLİĞİN İMHASI OLARAK ŞİDDET	137
SENGÜN MELTEM ACAR KEŞKİN	
6	
JACQUES DERRIDA: ŞİDDET, KÖKEN, ÖTEKİ VE YAZI ÜZERİNE	161
BANU ALAN SÜMER - ERDEM BAYKAL	
DİZİN	187

GİRİŞ

IŞIL BAYAR BRAVO - HAMDİ BRAVO

Felsefe tarihine bakıldığında ‘doğa’ ile ‘insan dünyası’ arasındaki temel bir ayrımla sık sık karşılaşılır. Günümüzde bu ayrımın sorunlu olduğuna, dahası doğayla kurduğumuz ilişkilerde ve insanı konumlayışımızda sorun da ürettiğine ilişkin yaygın bir kabul geliyor olsa da, pek çok dönem ve filozofta bu ikilikle örtük ya da açık şekilde karşılaşılır. Doğa saldırganlığın, vahşiliğin ve şiddetin hem yuvası hem de üreticisi olarak görülürken, aklın ve kuralların egemen olduğu insan dünyasında bu olgulara nadiren rastlandığına inanılır. Bu özellikler daha çok doğal yönlerini disipline edememiş, bu yanlarını aşamamış az sayıdaki canavarın insan dünyasına taşıdığı kusurlar olarak görülür.

Oysa olgular bu saptamaları doğrulamamaktadır. Doğa saf bir vahşet ve şiddet alanı olmadığı gibi, insan dünyasında bu özelliği taşıyan olgularla karşılaşma oranı da hayvan dünyasından az değildir. İnsan dünyasında bireysel ya da kitlesel şiddetin yaşanmadığı bırakın bir dönemi, bir an bile yok gibidir. Başkalarının fiziksel ya da manevi şiddetine maruz kalmamış herhangi bir insan yaşamış mıdır, bu bile sorgulamaya açıktır. Durum bu olduğu için neredeyse bütün insanlık tarihi, insanın insana yönelik şiddetini engellemek için var edilen kural ve kurumların tarihi olarak bile okunabilir. İnsanların birbirine zarar vermesini engellemek için farklı toplumlarda çeşit çeşit ahlaklar oluşturulmuştur. Koşullar gerektirdikçe aynı toplumlar çare olur umuduyla yeni ahlak kurallarını kabul etmekten geri durmamıştır. Ahlakların gücü tek başına yetmeyince, bunları kutsamak ve yüreklere nakşetmek için

gücünü kutsallıktan alan çeşit çeşit dinler yeryüzünün değişik kısımlarına egemen olmuştur. Zamanla kutsallığın da yetmediği anlaşılınca, bütün toplumun iradesini ve gücünü arkasına alan, güvenlik güçleriyle, mahkemelerle, zindanlarla desteklenen hukuk dizgeleri devreye sokulmuştur. Bu da yeterli olmamış, bütün toplumu eğitmek üzere sınırsız sayıda ve seviye seviye okullar açılmıştır. Ne var ki geldiğimiz noktada tanık olduğumuz manzara bize, insan dünyasında şiddeti sonlandırmaya hiçbir şeyin yetmediğini göstermektedir. İşin kötüsü, şiddeti durdurmak amacıyla oluşturulan ne varsa bizzat kendisi şiddetin üreticisi hâline gelmektedir. Bunun sebebinin ne olduğu, şiddet üzerine düşünen herkesin temel araştırma konusudur. Bunu dışsal unsurlara bağlamak elbette bir açıklama yoludur. Ancak açıktır ki bu, insanın dünyayı kavrayışıyla yakından ilgilidir. Bu kavrayışı kimi filozoflar gibi felsefeye, metafiziğin geleneksel düşünme tarzına bağlamak mümkündür. Bu haklı bir zemine dayanan bir iddiadır da. Böyle düşünen Levinas ya da Derrida gibi filozofların düşünceleri gerçekten ilgiye değerdir. Ancak insanda onu böyle davranmaya iten doğal kavrayış eğilimleri olması ihtimalini de dışlamamak gerekir. Hobbes, Schopenhauer ve kitabımızda yer alan Schmitt gibi düşünürler de bu noktaya dikkati çeker. Bütün canlılar gibi varlığını sürdürme kaygısı taşıyan insan dünyayı, çevresini, nesnelere ve diğer insanları ayrıştırarak kavrar. Bilinci aracılığıyla önce kendisi ile kendisi-olmayanı ayrıştırır, sonra da yine aynı yolla kendisi için yarar ve zararlarına göre dışsal varlıkları ayrıştırır. Başka şeyler hem kendinin farkına varmasını sağlar hem de nasıl eylemesi gerektiğinin işaretleri olarak iş görür. Kendisine yarananları korumaya ve kendine yakın tutmaya çalışırken, varlığına zarar verenleri değiştirmeye ya da uzaklaştırmaya çalışır. Şiddet olgusu da bu bağlamda ortaya çıkar.

İnsan dünyasını uzun süre gözlemiş ve tecrübe etmiş kimseler, insanın kendine yararlı olanı da değiştirmeye ya da uzaklaştırmaya çalışmaktan geri durmayacağını bilir. Ne var

DİZİN

A

adalet 38, 45, 50, 51, 56, 72, 73, 74, 77, 119, 121, 125, 134, 152, 159; ~ duygusu 51; ~ imkânı 74; ~in şiddeti 119; ~ yönetimi 50
adil: ~ toplum 120; ~ yaşam 73; ~ kurumlar 150, 152
adlandırmanın yokluğu 184
ahde vefa ilkesi 31
ahlak 33, 59, 115, 125, 138, 144, 149, 150, 153, 156, 160, 162; ~in normatifliği 153; ~in şiddeti 24; ~ normları 144, 156
ahlaki: ~ değer 38; ~ nitelik 37; ~ norm 32; ~ sorumluluk 138; ~ kaygılar 34; ~ maske 39; ~ sorumluluk 141, 146; ~ tepki 111; ~ yükümlülükler 150
akıl 52, 90, 114, 115, 124, 126
akılcı soyutlamalar 115
algılar 107
alter ego 148
analitik felsefe 142
anayasa 100
Sakharov, Andrei 82
anlama nesnesi 122
anlaşma durumu 71
anlatı 141, 144, 145
antagonizma 30, 46
Antik Yunan 48, 62, 63, 74; ~ tragedyaları 62
araç amaç kategorisi 91
Aristoteles 111, 150, 156
armağan: ~ ilişkisi 66; ~ savaş 66; ~ teorisi 64
arzu 117, 131, 153, 154, 174, 176, 177
aşgari güven ortamı 30
asimile edici şiddet 174
askeri diktatörlük 90
aşkınlık 109, 113, 116, 121, 134, 173; ~ imkânı 111
aşkınsal: ~ ben 167; ~ betimleme 179; ~ hiç 168; ~ şiddet 161; ~ indirgemeye 171; ~ şiddet 162, 179, 180, 183; ~ tabaka 173
Avrupa hukuku 45
aynılaştırmanın şiddeti 108, 127
aynı: ~nın bütünlüğü 177; ~nın kendiliğindenliği 176; ~nın tehdidi 176
ayrılma: ~ arzusu 176; ~ hissi 176

B

bakışsız ilişki 112
barbarlık 29, 31, 76; ~ belgesi 76; ~ durumu 76
barış 38, 82, 110, 130, 131, 132, 162
barışçıl: ~ düzen 126; ~ toplum özlemi 163
baskı 24, 26, 27, 29, 33, 51, 67, 70, 82, 83, 128, 129
baskılama 67, 68, 71
başka: ~sına karşı sorumluluk 113; ~sının başkılığı 145, 149; ~sının hümanizmi 112; ~nın mutlaklığı 117; ~nın sorumluluğu 114; ~nın yüzü 107, 110, 113, 118, 127, 149
Bataille, George 65, 66, 79
Batı: ~ ahlaki 86; ~ akli 116; ~ felsefe geleceği 28, 114; ~ felsefesi 28, 109; ~ kültürü 172; ~ metafiziği 161, 180, 182
Bauman, Zigmund 29, 36
beden(ler) 23, 57, 58, 63, 64, 68, 70, 72, 141, 145, 146, 172 bedensel farkındalık 68
bedensellik 141
bedensiz bilinç 167
belirlenimcilik 131
belirsizlik hukuku 63
bencilik 131
benlik 58, 114, 140
benliksel algı 60
benmerkezci anlayış 114
beşerî düzen 120
biçimsel gerçeklik 117
bilgisiz liberal kuramcılar 58
bilinç 28, 67, 70, 110, 113, 123, 140, 141, 166, 167, 168, 185; ~ biçimi 168; ~ durumu 67; ~in aşkınsal fenomenolojisi 168; ~in saf psikolojisi 168; ~in teyakkuz hâli 120; ~in uyanması 120; ~in yaşamı 126
bilinmezlik 63, 76; ~ alanı 63
bilşisel nesne 107, 127
bir arada yaşama arzusu 153, 156
birbirinden sorumlu olma 121
birey 25, 60, 62, 93, 119
bireysel özneler 39
biyolojik silah 82
bütüncül kavramlar 115

bütünleştirici siyaset 126
bütünlük ontolojisi 148

C

cemaat 175
cezai değer 61
Cezayir Bağımsızlık Savaşı 87
Mouffe, Chantal 46
cinayet 125, 128, 129, 131, 154, 155
cinsellik 27
coğitocu yaklaşım 140
coğrafya 123

Ç

çatışma 30, 46, 56, 57, 71; ~ hâli 56
çiplak beden 68, 70, 72
çıplaklık 61, 68
çizgisel zaman 173
çoğul dünya 34
çoğulluk 92, 93, 95, 98, 99, 102, 153, 158

D

dayanışma 94
değiş tokuş ilişkisi 64
dekonstrüktif tavrı 78
demokrasi(ler) 24, 30, 37, 39, 41, 49; ~nin şiddeti 24
demokratik yasama devleti 40
deneyim(ler) 80, 99, 120, 175
Descartes, René 117, 126, 140
devlet 24, 27, 28, 29, 30, 31, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 57, 90, 91, 93, 123, 124, 126, 139, 156, 157, 158; ~ düzeni 126; ~ egemenliğinin meşruluğu 29; ~ geleneği 39, 41; ~in kuruluş şekli 31; ~in kurumsal araçları 36; ~ kurumları 31; ~ şekli 36; ~ şiddeti 24, 158
devletlerarası çatışma ortamı 56
devletleşme şekli 28, 31, 37
devletli yapılar 33
devrimler 82
dış dünya 81
dışlaştırma 36
dışsallık 125, 169, 170, 171, 178, 185
dikey ilişki biçimleri 157
dil 89, 108, 136, 137, 140, 141, 162, 177, 178; ~ felsefesi 137; ~in dolayımı 140; ~ önerisi 178
dilsel: ~ bağlam 24; ~ ifadeler 142; ~ yaklaşım 141
din 49, 107, 175
dinsel: ~ düşünce 175; ~ okuma 73
dogmatizm 176
doğa 34, 35, 40, 55, 60, 75, 77, 98, 154; ~ durumu 29, 34, 35; ~nın korkutuculuğu 58; ~ yasaları 40; ~ya uyum sağlama gerekliliği 55; ~yla mücadele 55

doğal: ~ durum koşulları 34; ~ hukuk 47, 49, 50; ~ öz 68; ~ yaşam 131
dolaysız bilic 140
dostluk 150, 151; ~ ilişkisi 151
Dostoyevski, Fyodor 111, 112
dost düşman ayrımı 33
duygu 70, 143, 150, 151
dünya devletleri 34
dünyasallık 97
dürtüsel tepki 25, 26
düşman: ~ inşası 37; ~ yaratma ihtiyacı 37
düşmanlık 33, 34, 39, 71, 114
düşünce coğrafyası 89
düzen yaratıcı baskı 29

E

edilgenlik 142, 145, 146, 147, 148; ~ deneyimi 145, 146, 147
edimler 94, 131
edimsel bildirim 142
egemen: ~ baskı 67; ~ güç 29, 31; ~in yasası 59, 70; ~ politik birlik 39; ~ şiddet 36
egemenlik 41, 56, 59, 66, 69, 90, 161; ~ problemi 41; ~ teorisi 41
eğitim 158
ekonomi 33, 34, 161, 162, 164, 165
ekonomik: ~ gelişme 82; ~ iktidar pozisyonu 34; ~ süreklilik 82
erdem 64, 151
erken dönem şiddet teorisi 35
estetik 33, 34; ~ kaygılar 34
eşit: ~ haklar 57, 71; ~ şans tanıma ilkesi 49
eşitlik 23, 57, 72, 151, 152; ~ beklentisi 151
eşitsizlik 154
etik: ~ erek 150; ~ ide 156; ~ sorumluluk 107, 114, 126
etnik merkezcilik 161
etoloji 25
evren 64, 66, 67
evrensel: ~ akıl 124; ~ düşünce 126; ~ norm 36; ~ normatif sistem 154; ~ eşitlik iddiası 23; ~ intihar 82
evrensellik 120, 176
eylem 26, 33, 74, 83, 84, 88, 91, 94, 99, 122, 124, 140, 141, 142, 146, 153; ~de bulunma gücü 83; ~e geçme gücü 83; ~in edilgenliği 145; ~ kavramı 140; ~ yetisi 83
eyleme kapasitesi 138
eylemsiz yaşam 99

F

Fanon, Franz 35, 87, 88, 104, 105
farklaşmış toplumlar 28
faşizm 81, 124
fayda ilişkisi 67
fenomen 24, 84, 89, 93, 139, 167
fenomenoloji 107, 111, 165, 168, 172, 173, 179

- fenomenolojik: ~ indirgeme 166, 169; ~ yöntem 107
 Fransız yapısalcılığı 180
 Freud, Sigmund 27, 29, 48, 53, 54
- G
 Gasché, Rudolf 180, 181, 186
 gelenekler 86
 geleneksel: ~ Batı felsefesi 176; ~ düşünce 91, 92; ~ felsefe anlayışı 124; ~ yanlış anlama 85
 Sorel, Georges 85, 87
 Hegel, Georg W. F. 156
 gereklilik hükmü 42
 geri dönüşlülük hâli 64
 görülmeye biçimi 26
 görüş birliği 32
 göstergebilim 172
 grev hakkı 48
 güç: ~ kullanımı 31, 45, 49, 137; ~ün meşruluğu 46; ~ün öznesi 32; ~ün tezahürü 26; ~ün yayılması 130
 güdüler 142
 gündelik: ~ hayat 57, 61, 66; ~ yapı 67; ~ yaşam 67
 güvenlik: ~ durumu 29; ~ ihtiyacı 78
- H
 Habermas, Jürgen 26, 28, 52, 53
 Hades 74
 hafifletilmiş şiddet 91
 hak(lar) 25, 43, 45, 51, 52, 55, 60, 66, 71, 73, 76, 169, 177; ~ devri 60, 66
 hakikat 65, 110, 124, 140, 167
 hâkimiyet 55, 58, 129
 haklılaştırma 27, 101
 halk: ~ egemenliği 49; ~ın iradesi 31; ~ın özgürlükleri 31; ~ın rızası 31; ~ın siyasal statüsü 42
 hegemonik güçler 23, 38
 hegemonya 24, 67, 70
 Heidegger, Martin 107, 111, 124, 158, 162, 173, 178, 186
 heterojenlik 73
 hiçlik 167
 hiyerarşik düzen 121
 Hobbes, Thomas 27, 31, 32, 34, 35, 36, 53
 homojen birlik 34, 35, 39
 hukuk 24, 25, 28, 32, 33, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 66, 67, 70, 72, 73, 77; ~ çalışmaları 28; ~ devleti 40, 43, 49; ~ devleti ilkesi 40; ~ kuralları 40; ~ kuramı 40, 41; kurucu şiddet 24, 66; ~ sınırları 25; ~ sistemi 40, 41; ~ şiddeti 78, 79; ~ün üstünlüğü ilkesi 31; ~ün varlığı 42
 hukuki: ~ düzen 40; ~ birliklik miti 55; ~ özne statüsü 24; ~ düzen 41, 43; ~ geçerlilik 41; ~ normativizm 30; ~ pozitivizm 41, 42; ~ yaşam 63
 hukuksal: ~ düzen 27, 67; ~ düzenlemeler 45; egemenin şiddeti 72; ~ gündelik alan 68; ~ form 40; ~ norm 31, 39, 44; ~ özne 62; ~ paradigma 57; ~ şiddet 68, 69, 71, 78; ~ yapı 63; ~ yapının kurumları 49; ~ yasa 63
 Husserl, Edmund 107, 111, 148, 149, 150, 151, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 172, 173, 174, 178, 185, 186
 hümanizm 23
- I
 iç: ~ dürtü 25; ~ politika 24; ~ savaş 35, 36, 39
 ideallik 165, 166, 172
 ideoloji 40
 ihlal etme durumu 55
 ikili ilişkiler 138, 154
 İkinci Dünya Savaşı 106
 iktidar 34, 42, 45, 47, 49, 52, 56, 57, 70, 82, 86, 89, 90, 91, 93, 99, 100, 101, 102, 121, 128, 157, 180; ~ın etkinlik gücü 52; ~ın eylemleri 157; ~ın icrası 40; ~ın mekanizması 52; ~ın varlığı 99
 iktidarsızlık 128
 ilahi: ~ şiddet 66, 67, 68, 69, 72, 73, 75, 79, 120; ~ yasa 58
 ilâhîlik 139, 146, 149, 150, 151, 153; ~ ağı 139
 ilâhîsiz ilişki 117
 ilkel: ~ insan düşü 180; ~ şiddet 66; ~ topluluklar 60; ~ toplum 162; ~ vahşet 58
 ilk felsefe 111, 124, 177
 ilksel şiddet 183, 184
 insan bilimleri 180
 insan: ~ davranışları 27; ~ doğası 26, 27, 65, 66; ~ doğasının vahşeti 66; ~ eylemleri 156; ~ gücü 68; ~ hakları 23, 49, 82; ~ın hayatta kalma mücadelesi 55; ~ın insanlığı 111;
 insani: ~ çoğulluk 92, 98; ~ dünya 99, 123; ~ ilişkiler 90, 91, 154; ~ meseleler 83, 85, 91; ~ yeti 32; ~ müdahale 23, 33
 insanlık 38, 74, 76, 83, 84, 89, 90, 92, 94, 95, 97, 98, 99, 100, 102, 103, 123, 131; ~ durumu 98; ~ tarihi 90, 123; ~ sevgisi 97; ~ varoluşu 101; ~ yasası 70; ~ yaşamı 65, 66
 intikam hâli 64
 irade 26, 61, 100
 İsa 74, 75, 76, 77, 78
 istenç 131, 132
 istençdışı hareketler 142
 istisna hâli 42
 itaat 70, 72, 121, 128
 iyilik 58, 65, 109

iyi: ~ vicdan 132; ~ yaşam 150, 152, 153, 156, 157; ~ yaşam denklemi 152; ~ yaşam ereği 150, 153, 156

K

kaba şiddet 45, 49
kader 60, 61, 63, 79
kaderci belirleim 68
kadına yönelen şiddet 24
kamu 56, 84; ~ gücü 56
kamusal: ~ alan 96, 97, 99, 100, 152, 153, 156, 157; ~ birliktelik 156; ~ düzen 43; ~ güvenlik 43
Kantçı: ~ idea 178; ~ olanaklılık koşulu 164; ~ tutum 164
kanunlar 100
kaos durumu 43
kaotik şiddet 35, 37
karşılaşma 110, 111, 112, 113, 149, 173, 174, 177; ~ düşüncesi 173, 174
karşılıklı iletişim 110
karşılıklı ilişki 67, 81
karşı şiddet 24, 50, 64, 132
kayı 137, 150
Kelsen, Hans 40, 41, 42, 53
kendilik 67, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 152, 155, 174; ~ incelemesi 137; ~ problemi 137; ~ sorgulaması 147; ~ sorunu 139
keyfi: ~ irade 29; ~ istenç 28, 31
kimlik: ~ kurgusu 36; ~ yaratımı 36
Kojeve, Alexandre 174
kollektif bilinç 28
kontrolsüz şiddet 24, 31, 35, 45
korku 37, 55, 60, 78, 123
kökensel: ~ şiddet 47; ~ varlık 171
köken yazı 162, 171, 172, 183
köleci devlet 49
körlük 95, 96
kötülüğün egemenliği 102
kurban: ~ kültü 68, 75; ~ kültürü 62, 63
kutsallık 107, 127
kültür 76, 106, 115, 122
kültürel kötülükler 180

L

Lévi-Staruss, Claude 161, 163, 172, 180, 181, 182, 184, 185
Troçki, Lev 90
liberal: ~ demokrasiler 30, 39; ~ demokratik hukuk devleti 49; ~ gelenek 32
liberalizm 30, 37
Locke, John 50, 51, 53
lojistik nesne 23
Löwy, Michel 77, 80

M

Machiavelli, Niccolo 27

mantık 108
mantıki düzen 119
Marcuse, Herbert 51, 52, 53
Marx, Karl 124
Mauss, Marcel 66, 80
Mbembe, Achille 23, 33, 35, 37, 45, 49, 53
medeniyet 38, 106
mesih çağı 120
mesiyaniç: ~ barış 162; ~ kesinti 77; ~ tavır 67, 68, 69, 75, 77; ~ yapı 67
meşru: ~ egemenlik 28; ~ güç kullanımı 24, 31, 49; ~ iktidar 56, 73
meşruiyet 44, 101
meşruluk 24, 27, 28, 29, 31, 40, 41, 46, 56; ~ karanesi 31; ~ zırfı 24
meşru şiddet 27, 38, 49
metafizik 40, 109, 111, 113, 161, 169, 173, 174, 176, 177, 178, 186; ~ arzu 113, 176
millet 153
mistik: ~ şiddet 62; ~ yaklaşımlar 40
mitik: ~ anlam 62; ~ kurban anlayışı 63; ~ öyküleme 59; ~ şiddet 59, 61, 62, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 72; ~ şiddetin kaosu 68; ~ şiddet olgusu 59; ~ tavır 70
mit(ler) 60, 61; ~in sonu 55
mitsel: ~ doğa 61; ~ öyküleme 60
modern: ~ demokrasiler 37; ~ demokrasinin tarihi 49; ~ devlet(ler) 24, 28, 29, 30, 31, 36, 37, 45; ~ devlet ideası 28, 37; ~ devletin işleyiş mantığı 48; ~ devletin tarihselliği 31; ~ devletleşme şekli 28, 29, 31; ~ devlet yapılanması 24; ~ devlet yapısı 30; ~ dönem 115, 123; ~ felsefe 112; ~ izolasyon 35; ~ kurumlar 29, 31; ~ yasa 78
modernite 28, 29, 30, 36; ~nin düzen iddiası 36; ~ sonrası 28, 30
modernleşme hareketi 39
mutlak: ~ otorite 36; ~ düşünce 115; ~ egemen 32; ~ egemenin iradesi 36
mutluluk 58
mülkiyet 31
mülk savaşı 66
mülteci kampları 33
müzakere 30, 32, 46

N

Nazizm 124
nesnel: ~ akıl 119; ~ gerçeklik 117
nesnelleştirme 132
nesnellik 112
Nietzsche, Friedrich 140
nihai deneyim 119
norm(lar) 32, 34, 40, 41, 42, 43, 47, 138, 150; ~ hiyerarşisi 40, 42; ~ sistemi 40
normatif: ~ alan 153; ~ düzen 31; ~ ilkeler 28
normativist: ~ hukuk anlayışı 41; ~ saf hukuk 44

O

Oedipus 62
olağanüstü hâl 42, 43, 47
olgusal: ~ alan 153; ~ varoluş 40, 42
olumlama hâli 67
olumsuzlama 35, 36, 116, 174
ontoloji 107, 108, 109, 111, 114, 163, 173, 176, 177, 178
ontolojik: ~ ihtiyaç 37; ~ şiddet 183
ortak: ~ kaygı 137; ~ dünya 86; ~ düşman 35; ~ eylem alanı 84; ~ irade 28, 100; ~ istenç 28
otonom yapı 43
otorite 25, 26, 27, 29, 36, 39, 40, 41, 44, 45, 56, 73, 89, 158; ~ eksikliği 25; ~nin kökeni 71

Ö

Öçüsüzlük ilişkisi 174
ölüm 23, 25, 35, 92, 131, 173; ~ dürtüsü 25; ~in gücü 33
ömlük 127
örgütlenmiş toplumlar 28
örtük beden 70
öteki dünya 50
öteki: ~nin iradesi 27; ~nin özgürlüğü 27; ~ni tehdit etme 26; ~yle ilişki içerisinde olma 47
öykülemeler 61
öz duygulanım 166, 170
özgürlük 30, 32, 46, 83, 84, 92, 110, 113, 125, 127, 135, 154
öznel doğa 60
öznelarasılık 138, 139, 144; ~ olanağı 149
öznelik 112

P

pagan dünyası 120
paradigmatik değişim 67
parlamentarizm 30, 37
parlamentar: ~ demokrasi 30, 41; ~ demokratik yasama devleti 40; ~ yasama devleti 41, 50
parlamento 31
Platon 109, 124, 177
polis kuvvetleri 57
politika 25, 30, 41, 85, 92, 93, 98, 99
politik: ~ aktörler 94; ~ alan 84, 92, 99, 101, 102, 139, 152, 157; ~ birlikler 34, 35, 98; ~ bütün 34, 35, 36, 37, 39; ~ bütünün işleyiş şekli 30; ~ düzen 36; ~ güçler 24; ~ örgütlenme 156; ~ özne 51; ~ varlık 83, 101; ~ hayat 93; ~ iktidar 158; ~ kamusalılık 28; ~ kurumlar 153; ~ olanın aracı 39; ~ olanın özsel yapısı 39; ~ önyargılar 86; ~ yaşam 37, 39, 92, 98
pozitif hukuk 40, 47, 49, 59
pozitivist gelenek 44

pratik yaşam 72
psikanaliz 137
psikoloji 25
psikolojizm 167

R

rasyonel: ~ ilke 28, 37; ~ meşruluk 29
realizm 164
resmî kararlar verme gücü 158
retorik 177
Richard, J. Bernstein 100
Rousseau 180
ruhsal ben 167

S

saf: ~ ayrımlar 171; ~ ilişki 161; ~ mevcudiyet 162; ~ şiddet 63, 67, 161
sahiplenme 129
saldırganlık 24, 25, 26, 27
Sartre, J. Paul 87, 88, 89, 95, 96, 104, 105, 110
Saussure, Ferdinand 169, 172, 180
savaş 23, 32, 36, 37, 38, 48, 50, 56, 58, 67, 81, 82, 84, 91, 106, 125, 126, 130, 168; ~ durumu 37, 56; ~ hâli 84, 168; ~ın tarihi 154
saygı 128, 129, 173, 176
Schopenhauer, Arthur 102, 105
semantik yaklaşım 141
semboller 64
sesin eylemi 170
sınıflandırma 162, 183; ~ rejimi 162
sınıflar arası antagonizma 35
sınıfsız toplum 77
sınır durumu 42, 43
silahlı: ~ isyan 97; ~ kuvvetler 43
simgesel ilişki 64
sistemik şiddet 24
sivil toplum 25, 27, 29
siyasal: ~ anlam 32; ~ antropoloji 25; ~ birlik 33, 35, 48; ~ dünya 34, 35; ~ düşman 34, 38; ~ın yoğunlaşma derecesi 33; ~ iktidar 45; ~ konular 30; ~ kurumlar 29; ~ otorite 28, 41; ~ özne statüsü 24; ~ rejim 45; ~ teori 28; ~ yapı(lar) 24, 31, 49
siyaset 33, 34, 82, 85, 89, 90, 93, 99, 100, 120, 124, 126, 137; ~ felsefesi 124, 137
siyasi: ~ akılcılık 126; ~ düşünce 86; ~ eylem alanı 124; ~ problemler 126; ~ topluluk 101
Sokrates 28, 117
sonsuzluk 117, 177, 178, 179; ~ fikri 117
Sorel, George 35, 54, 69, 85, 87, 105
sorumluluk 111, 112, 113, 119, 121, 123, 124, 125, 138, 141, 146, 149
sosyal: ~ düzen 29; ~ ilişki 26, 112
sömürgeci şiddet 24, 87

sözleşme 28, 29, 48, 70, 71; ~ kuramları 28;
~ teorisi 29

Ş

şiddet: ~ analizi 87; ~ araçları 90; ~ çağı 37;
~ edimi 57; ~ ekonomisi 161, 162, 163,
165; ~ eylemi 24, 33, 52, 88, 91; ~ feno-
meni 85; ~ hâli 71; ~ içermeyen dil 177;
~in beyhudeliği 130; ~in meşruluğu 28;
~in öznelere 52; ~ kullanımı 26, 31; ~ kul-
lanma hakkı 48; ~ kullanma yetkisi 45; ~
normları 58; ~ pratiği 88, 92; ~ sorunu
87, 99; ~ söylemi 56, 180; ~ tekeli 28, 30,
31, 36, 48; ~ yüzyılı 82
şiddetsizlik 159, 164, 176
şimdinin somut idealliği 165

T

tahakküm 27, 85, 86, 94, 128, 154
tanınmazlık 76
Tanrı(lar): ~ın istemleri 60; ~ın öngörülere
60; ~ın tezahürü 66; ~ın yasası 65; ~nın
kelamı 127; ~ sevgisi 118; yasası 76, 78,
79
tanrısalsal: ~ baskınlık 65; ~ izler 72; öyküler
55; ~ sınırlar 63; ~ şiddet 24
tanrısalılık 68
tarih 77, 80, 85, 93, 123, 124, 143, 163
tarihsellik 143
tekil başkası 118
temsil: ~ aracı 31; ~ problemi 30
terör 49, 81
tinsel beden 168, 172
tiranlık 93
toplumsalsal: ~ aidiyet 183; ~ alan 39; ~ ger-
çeklik 174; ~ varoluş 152; ~ düzen 132; ~
ilişkiler 154; ~ kimlikler 59; ~ kurumlar
31; ~ mutabakat 59; ~ şartlar 59; ~ şiddet
183; ~ yaşam 30, 31, 39, 42, 52, 68, 70; ~
yaşam alanı 30
toplumsallık 119, 175; ~ yapıları 59
total devlet 50
totalitarizm 85, 86, 104
totaliter: ~ devlet düzenleri 124; ~ eylemler
86; ~ şiddet 97
töz(ler) 35, 125
tözsellik 140
tragedya(lar) 60, 61
trajedi 24, 107, 162
trajik ölüm 24
travma 120
tükenmişlik durumu 69
tüketim olgusu 66
tümellik fikri 119
U
ufukların aşılması 175
ulus 49, 51, 153

uluslararası: ~ hukuk 33; ~ ilişkiler 82, 83;
~ politika 49
uygar dünya 81
uygarlık 49, 180
uygulanabilirlik 44
uzlaşma 100, 115, 175

V

vaat edilen cennet 74
varlık: ~ düşüncesi 178; ~ın tarihi 163; ~ın
tözselligi 165; ~la karşılaşmanın imkânı
127
varolma kipi 143
varoluş olanağı 35
vatandaşlık hakkı 59
verili hukuk düzeni 48
vicdan 146, 147
Pareto, Vilfredo 83

W

Weber, Max 90, 105, 157
Weil, Éric 157
Weimar Anayasası 41, 43

Y

yabancılaşma 175
Yahudi: ~ düşüncesi 113; soykırımı 129
Yahudilik 176
yalın şiddet 24, 46
yapabilirlikler 141, 155, 156
yapısöküm 162, 164
yasa: ~ koruyuculuk 78; ~ koruyucu şiddet
58, 67; ~ koyucu şiddet 57; ~nın evreni
58; ~nın kurulması 56; ~nın toplumsalsal gö-
rünümleri 59; ~nın var edilmesi 60
yasak çığneme 182, 183
yasal: ~ düzenlemeler 40; ~ kurallar 26; ~
otorite 26, 27, 29; ~ paradigma 76; ~ sı-
nırlama 67; ~ sistem 44; ~ şiddet 68, 72
yasallık 40, 41, 49, 50
yaşam: ~ dünyası 28; ~ ereği 150, 156; ~ın
değeri 65; ~ ideali 31; ~ şekli 32
yaşamsalsal: ~ belirlenimler 68; ~ sınırlar 66
yazısız anlaşma 55
yoksunluk 176
yönelimsellik 148, 179
yönetimsel yapılar 28
yönetme: ~ edimi 93; ~ yetkisi 56
Yunan: ~ dünyası 120; ~ geleneği 117
yüz yüze ilişki 117, 120, 152

Z

zamamı biçimlendirme gücü 144
zamansallık 171
zihin felsefesi 137